

EDUKACJA / EDUCATION

AGNIESZKA ŻEJMO

**MEDIALNY OBRAZ DEMORALIZACJI.
PATOSTREAMING JAKO PROBLEM
PSYCHOPEDAGOGICZNY****Wprowadzenie**

Internet jest obecnie znacząco rozpowszechniony. Dostęp do niego umożliwiają nie tylko komputery, laptopy czy tablety, ale również smartfony, które użytkownicy mają stale przy sobie. Dla dzieci i osób młodych globalna sieć jest naturalnym środowiskiem funkcjonowania. Nie znają świata bez niej. Daje ona wiele możliwości, by się rozwijać¹. Korzystanie z cyberprzestrzeni może mieć jednak także konsekwencje negatywne.

Patostreaming jest zjawiskiem stosunkowo nowym. Wskazane byłyby dalsze jego badania i popularyzacja ich wyników. Autorka tej pracy sumuje to, co już udało się ustalić na ten temat. Celami niniejszego opracowania są: przybliżenie natury patostreamingu, ukazanie specyfiki tego zjawiska w Polsce oraz omówienie jego skutków z punktu widzenia psychopedagogiki. Wykorzystaną metodą badawczą jest analiza danych zastanych, opierająca się na przeglądzie literatury poświęconej powyższym zagadnieniom. Zauważyć należy, że autorami pozycji naukowych analizujących omawiane zjawisko są jak dotąd tylko Polacy, a termin ‘patostreaming’ jest nieobecny w publikacjach anglojęzycznych (z wyjątkiem prac polskich badaczy w języku angielskim)².

AGNIESZKA ŻEJMO – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ORCID: 0000-0002-4757-3223, e-mail: agnieszka.zejmo@o2.pl

¹ Na temat pozytywnego potencjału cyberprzestrzeni zob.: A. Żejmo, *Wirtualne podróże osoby ludzkiej. Internet jako przestrzeń rozwoju człowieka*, w: *Homo creator czy homo ludens? Twórcy – internauci – podróżnicy*, pod red. W. Muszyńskiego i M. Sokołowskiego, Toruń 2008, s. 147–153; teźże, *Spółeczny potencjał Internetu w świetle dokumentów Kościoła katolickiego poświęconych mediom*, w: *(Kon)teksty kultury medialnej. Analizy i interpretacje*, t. 1, pod red. M. Sokołowskiego, Olsztyn 2007, s. 379–382, 384–386.

² Konstatacja na podstawie zawartości serwisów: Scholar.google.com, Academia.edu i Researchgate.net.

Istota patostreamingu

Termin ‘patostreaming’ narodził się wśród polskich internautów i został przejęty przez badaczy zjawiska³. Pojęcie to powstało w wyniku połączenia słowa ‘stream’ i przedrostka ‘pato-’. ‘Stream’/‘streaming’ oznacza prowadzoną na żywo transmisję internetową. ‘Pato-’ pochodzi od słowa ‘patologia’. Patostreaming to relacja live przedstawiająca zachowania uznawane za dewiacje społeczne⁴.

Stream przyciąga wrażeniem autentyczności, uludą pokazywania na bieżąco „prawdziwego życia”. Przedmiotem wielu przekazów jest przemoc domowa – transmisje życia rodzinnego patostreamerów (nadawców patostreamingu), podczas których atakują oni swoich bliskich lub zmuszają ich do wykonywania czynności kontrowersyjnych albo wręcz uwłaczających godności. Niektóre relacje ukazują np. telefonowanie do przypadkowych osób oraz kierowanie wobec nich wyzwisk i wulgaryzmów. Jeszcze inne przedstawiają sceny zaczepiania przechodniów na ulicy i stosowania względem nich przemocy. Kolejny przykład stanowić może transmitowanie libacji alkoholowych lub promowanie zażywania narkotyków⁵. Nie brakuje również obrazów nakłaniających do oglądania pornografii, prezentujących wyuzdanie seksualne, niekiedy wręcz relacjonujących stosunek płciowy czy mających cechy zachowań pedofilskich⁶. Zdarzają się nawet przekazy ukazujące załatwianie potrzeb fizjologicznych⁷.

Jedną z cech patostreamingu jest to, że problematyczne treści nie są publikowane incydentalnie, lecz regularnie, stając się dla ich autorów sposobem na życie⁸. Dla wielu osób prowadzących streamy, będących często bezrobotnymi, są one źródłem dochodu. W czasie wejść na żywo nadawcy takich komunikatów zbierają tzw. donejty, czyli niewielkie kwoty od swoich followersów (obserwujących). Bywa, że podczas jednej transmisji z tych drobnych sum patostreamerom udaje się zbierać łącznie nawet kilka tysięcy złotych⁹. Według jednych źródeł w skali miesiąca najpopularniejsi z nich osiągają zyski w wysokości kilkunastu tysięcy

³ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis w dobie Internetu*, „Parezja” [online] 2019, nr 2(12), s. 50.

⁴ J. Hertel, *Czym są patostreamy? Skąd wzięła się popularność patostreamingu w Polsce?*, w: *Morele* [online], <https://scroll.morele.net/poradniki/czym-sa-patostreamy/>; K. Garwol, *Zawód celebryta? Cyberprzestrzeń płaszczyzną do uzyskiwania dochodów dzięki rozpoznawalności*, „Dydaktyka Informatyki” [online] 15(2020), s. 51.

⁵ J. Hertel, *Czym są patostreamy?...; Jak Kaj zaczął subskrybować kanał Królowej Śniegu*, „Kurier Nauczycielski” [online], <https://www.kuriernauczycielski.pl/jak-kaj-zaczal-subskrybowac-kanal-krolowej-sniegu/>.

⁶ S. Polcyn, *Wyzwania dla edukacji medialnej w kontekście destrukcyjnego fenomenu patostreamerów*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” [online] 575(2018), nr 10, s. 5, 6; M. Jas, *Patostreaming – ciemna strona internetu. Analiza zjawiska na wybranych przykładach*, „Media – Biznes – Kultura” [online] 2020, nr 1(8), s. 175, 178.

⁷ W. Kułaga, *Transmisja patologii społecznych do internetu. Zagrożenia związane z medialną aktywnością patoinfluencerów, patostreamerów i patoużytkowników*, „Com.press” [online] 2022, nr 4(2), s. 73.

⁸ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming – charakterystyka i prawne aspekty zjawiska*, „Zarządzanie Mediami” 7(2019), nr 4, s. 251.

⁹ J. Hertel, *Czym są patostreamy?... .*

złotych¹⁰, a zgodnie z innymi w przedziale 20–40 tys. złotych¹¹. Aby „podkreść” wpłaty, transmitujący niejednokrotnie obiecują wykonanie określonych, najczęściej odrażających lub okrutnych czynności w zamian za osiągnięcie jakiegoś progu kwotowego. Zdarza się też, że to odbiorcy domagają się od patotwórców jakiegoś konkretnego zachowania, wyrażając to w komentarzach. Niektórzy relacjonujący organizują spotkania ze swoimi fanami w realu, np. spacer po mieście, podczas których dochodzi do wspólnego atakowania ulicznych przechodniów¹². Inną formą utrzymywania relacji z odbiorcami są tzw. chat ruletki. Polegają one na łączeniu się za pomocą wideocztatu z losowo wybranymi widzami. Osoby, z którymi komunikuje się wówczas patostreamer, często nakłaniając je do jakichś bulwersujących zachowań, mogą być nieletnie. Ponadto niekiedy brakuje im świadomości, że rozmowa jest transmitowana publicznie¹³. Oprócz wirtualnych wpłat pieniężnych autorzy tego rodzaju przekazów otrzymują od swoich widzów również podarunki w postaci fizycznej, takie jak np.: odzież, żywność, alkohol, tona węgla¹⁴. Twórcy patotreści znajdują też sponsorów, a także uczestniczą w biletowanych wydarzeniach, podczas których występują w roli celebrytów¹⁵. Poza tym czerpią dochody z reklam towarzyszących ich relacjom¹⁶.

W ramach relacji live patonadawcy nie są w stanie nieustannie dostarczać odbiorcom takich przekazów, które utrzymywałyby ich zainteresowanie. Z tego względu najbardziej spektakularne wydarzenia, czyli tzw. dymy, zapowiadane są przez patostreamerów na określoną godzinę¹⁷.

„Żywotność” streamu jest krótka i jest on łatwy do zakończenia. To powoduje, że zanim bulwersujące treści zostaną przez kogoś zgłoszone administratorom serwisów streamingowych, często jest już za późno¹⁸. Kiedy transmisja live zostanie zakończona, nie ma dostępu do materiału¹⁹. Skutkiem powyższego jest poczucie bezkarności wśród patostreamerów. Należy podkreślić, że niektórzy z nich transmitują wprost popełnianie przestępstw, jednak z racji wspomnianej natury tych przekazów trudno jest pociągnąć ich do odpowiedzialności karnej²⁰. Przyczynia się do tego fakt, że administratorzy platform internetowych usuwają nagrania streamów przedstawiające zdarzenia, które oceniają jako noszące znamiona czynów zabronionych. Mimo tego niektórzy spośród najbardziej znanych polskich twórców patoprzekazów mają już na koncie kary pozbawienia i ograniczenia wolności oraz sądowe zakazy streamowania²¹.

¹⁰ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming...*, s. 252.

¹¹ S. Polcyn, *Wyzwania dla edukacji medialnej...*, s. 6.

¹² J. Hertel, *Czym są patostreamy?...; Przemoc transmitowana w sieci*, „Kurier Nauczycielski” [online], <https://www.kuriernauczycielski.pl/przemoc-transmitowana-w-sieci/>.

¹³ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming...*, s. 254.

¹⁴ M. Jas, *Patostreaming...*, s. 176.

¹⁵ *Patostreamy – szkodliwe zjawisko w sieci*, w: *Nauka. To lubię* [online], <https://naukatolubie.pl/patostreamy/>.

¹⁶ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis...*, s. 52.

¹⁷ *Patotreści w Internecie. Raport o problemie*, Warszawa 2019, s. 11–12.

¹⁸ J. Hertel, *Czym są patostreamy?...*

¹⁹ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming...*, s. 253.

²⁰ J. Hertel, *Czym są patostreamy?...*

²¹ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming...*, s. 253.

Zjawisko patostreamingu w Polsce

Choć serwisy udostępniające internetowe relacje live istniały już kilka lat wcześniej, przełomowy dla streamingu był rok 2016. Wówczas Facebook Live oraz YouTube umożliwiły użytkownikom nadawanie komunikatów streamingowych, upowszechniając tego rodzaju przekazy na terenie Stanów Zjednoczonych i Europy²².

Według niektórych źródeł pierwsze w naszym kraju relacje patostreamingowe odbywały się w 2014 r. na platformie Twitch, przeznaczonej dla graczy i e-sportowców. Pewien torunianin transmitował tam, jak podczas korzystania z gry komputerowej pije alkohol i zachowuje się wulgarnie. Sukces finansowy, jaki osiągnął dzięki licznym donejtom, skłonił go do porzucenia gier i przeniesienia się na YouTube. W tym serwisie zajął się już „czystym” patostreamingiem²³.

Zjawisko patostreamingu w Polsce rozwija się od 2017 r.²⁴ Przybrało ono na sile na początku 2018 r.²⁵ Szczególną popularność osiągnęło wiosną 2018 r., gdy jeden z najbardziej znanych polskich patostreamerów został zatrzymany przez policję²⁶. Przyczyną aresztowania było m.in. stosowanie gróźb karalnych oraz naklanianie 13-letniej dziewczynki do rozebrania się przed kamerą i proponowanie jej seksu²⁷. Również w 2018 r., pod adresem www.patostream.pl, powstał pierwszy (już nieistniejący) profesjonalny serwis służący do transmisji patostreamingu. Zawierał on m.in. statystyki poszczególnych kanałów i rekordy oglądalności²⁸. Jeszcze w tym samym roku administratorzy zamknęli kilka dużych kanałów, z których część miała setki tysięcy subskrybentów²⁹. Obecnie patostreaming w naszym kraju realizowany jest przede wszystkim poprzez serwis YouTube.

Problem patologicznych transmisji ma w Polsce specyficzny charakter: jest on wyjątkowo natężony (występuje w skali niespotykanej w innych państwach), a ponadto wiąże się z nim szczególna popularność tego typu relacji wśród dzieci i młodzieży³⁰. Z badań wynika, że aż 85% polskich nastolatków w wieku 13–15 lat słyszało o patotreściach, a 37% oglądało je. Z kolei 43% spośród oglądających dzieci śledzi takie przekazy regularnie, co najmniej raz w tygodniu. Niepokojące jest to, że młodsze dzieci robią to z większą częstotliwością niż starsze³¹.

---

²² M. Borys, *Zadymiarze Internetu i jedna zadymiara*, „Dwutygodnik.com” [online], Maj/2019, nr 255, <https://www.dwutygodnik.com/artukul/8252-zadymiarze-internetu-i-jedna-zadymiara.html>; D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming...*, s. 249.

²³ M. Borys, *Zadymiarze Internetu...*

²⁴ J. Hertel, *Czym są patostreamy?...*; J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming and shots – contents analysis from the point of view of social pedagogy*, „Language: Codification – Competence – Communication” 2020, nr 1(2), s. 108.

²⁵ S. Polcyn, *Wyzwania dla edukacji medialnej...*, s. 5.

²⁶ M. Jas, *Patostreaming...*, s. 169–170.

²⁷ J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 110.

²⁸ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis...*, s. 53; J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 108.

²⁹ M. Borys, *Zadymiarze Internetu...*

³⁰ J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 108.

³¹ Dane pochodzą z raportu *Patotreści w Internecie*, opracowanego przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę we współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz przy wsparciu Orange Polska.

Według tego samego badania większym powodzeniem niż długie relacje na żywo (45% widzów wśród respondentów) cieszą się tzw. shoty (73%). Są to zmontowane wybrane, „najostrzejsze” fragmenty nagranych patostreamów, udostępniane przez widzów patoprzekazów na ich własnych kanałach w serwisie YouTube i innych platformach³².

Głównymi motywami, dla których ankietowani nieletni zaczynają śledzić patostreaming, są:

- ciekawość (75%);
- nuda i chęć wypełnienia wolnego czasu (29%);
- pragnienie rozrywki (24%);
- chęć bycia „na czasie” (10%)³³.

W odniesieniu do ostatniej motywacji warto wspomnieć, że cytaty z patostreamów stają się modnymi tekstami, które przenikają do młodzieżowego języka potocznego. Jak stwierdzają autorzy przybliżanego raportu: „[...] aby w pełni funkcjonować w grupie rówieśniczej, należy się zapoznać z filmami, z których pochodzą dane sformułowania”. Rozumienie używanych przez rówieśników stwierdzeń wymaga sprawdzenia w przekazach, w jakim kontekście sytuacyjnym one zaistniały. Popularne cytaty zmieniają się w czasie, ponieważ stale pojawiają się kolejne, bardziej aktualne materiały. Patotreści są też częstym tematem rozmów i żartów³⁴.

Do oglądania tego rodzaju komunikatów zachęca również interaktywność patostreamingu. Jego odbiorcy, mogąc wpływać na obserwowane wydarzenia poprzez wpłaty i komentarze, mają wrażenie współtworzenia takich materiałów³⁵.

Źródłem wiedzy o patotransmisjach są dla nastolatków przede wszystkim:

- informacja ustna od znajomych (53%);
- przypadek, np. wyświetlenie się materiału jako polecanego przez strony lub aplikacje z filmami (30%);
- usłyszenie o przekazach w mediach, np. w telewizji (29%);
- link przesłany przez znajomych (27%)³⁶.

Badanie zostało przeprowadzone przez firmę Puzzle Research w marcu i kwietniu 2019 r. W jego części jakościowej, w dwóch miastach o różnej wielkości zrealizowano cztery wywiady grupowe w podziale na grupy wiekowe i płeć respondentów. W części ilościowej dobrano ogólnopolską, reprezentatywną ze względu na płeć i wielkość miejscowości próbę badawczą w liczbie 400 nastolatków, którzy wypełnili ankietę online – *Patotreści w Internecie...*, s. 18–19. W odniesieniu do wieku inicjacji w zakresie oglądania patostreamingu należy wspomnieć o innym badaniu, przeprowadzonym w formie ankiety przekazanej 220 uczniom przez Pawła Siedlanowskiego w marcu 2019 r., z którego wynika, że pierwszy kontakt z tego typu treściami mieli najczęściej uczniowie klas piątych szkoły podstawowej. Jednak wśród uczniów mających starsze rodzeństwo następował on wcześniej, nawet w wieku niższym niż 10 lat – J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 111; P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis...*, s. 52.

³² *Patotreści w Internecie...*, s. 13, 20.

³³ Tamże, s. 19.

³⁴ Tamże.

³⁵ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis...*, s. 51, 52.

³⁶ *Patotreści w Internecie...*, s. 19.

W raporcie wymieniono przykładowe zachowania patologiczne pojawiające się w polskich transmisjach internetowych:

- wielogodzinne upijanie się do nieprzytomności, picie mieszanek alkoholowych, wymiotowanie, zbiorowe libacje alkoholowe;
- bójki patostreamerów;
- bicie, przemoc, znęcanie się nad innymi uczestnikami, w tym najbliższymi: dziewczyną, żoną, ojczymem, kolegą;
- namawianie małoletnich do zachowań o charakterze seksualnym, w tym nieletnich poniżej 15. roku życia;
- proponowanie pieniędzy za zachowania o wydźwięku seksualnym przed kamerą;
- niszczenie mienia, demolowanie mieszkania;
- wyzywanie, poniżanie, obrażanie uczestników, bliskich, a także widzów (m.in. na tle rasowym, religijnym i płci);
- kierowanie gróźb do widzów, w tym małoletnich;
- transmitowanie napadu i pobicia osoby trzeciej;
- filmowanie osób trzecich bez ich zgody³⁷.

Istniejącym obecnie serwisem, który gromadzi kanały patonadawców i udostępnia linki do nich, jest strona Patostreamy.com. Jej opis w wyszukiwarce Google brzmi: „Śledź na żywo statystyki najpopularniejszych patostreamerów w Polsce. Już nigdy nie przegapisz żadnych dymów!”. Obietnica „Nie przegapisz żadnych dymów!” to także swoiste „hasło reklamowe” widniejące bezpośrednio w serwisie. Celuje ono w powszechną wśród współczesnych nastolatków obawę, że jeśli nie będą stale online, ominie ich coś ważnego³⁸. Wiąże się z tym konstatacja, iż dla coraz większego grona internautów bardziej realne i istotne jest to, co ma miejsce w świecie wirtualnym, niż to, co dzieje się w ich najbliższym otoczeniu³⁹.

Patostreaming z perspektywy psychopedagogiki

Jednym z interesujących spostrzeżeń w odniesieniu do problematyki podejmowanej przez polską pedagogikę akademicką może być stwierdzenie, że jest ona przede wszystkim dyscypliną skupiającą się na braku albo niedostatku. Dominują badania dotyczące deficytu: niedomagania, dysfunkcji, zaburzeń. Dyscyplina w swoim głównym nurcie ogniskuje się zatem na chorobie zamiast na zdrowiu i doskonaleniu się. Takiej optyce przeciwstawić można nurt pedagogiki rozwoju czy wzrostu, koncentrującej się na zasobach człowieka, jego uzdolnieniach, twórczości oraz mądrości życiowej⁴⁰.

³⁷ Tamże, s. 31–32.

³⁸ J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 107.

³⁹ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis...*, s. 50.

⁴⁰ K.J. Szmidt, *Pedagogika pozytywna: twórczość – zdolności – mądrość zespolone*, w: *Zasoby twórcze człowieka. Wprowadzenie do pedagogiki pozytywnej*, pod red. K.J. Szmidta, M. Modrzejewskiej-Świgulskiej, Łódź 2016, s. 13–14.

Zainteresowanie pedagogiki tematyką patostreamingu jest zasadne, ponieważ większość jego odbiorców to osoby poniżej 15. roku życia⁴¹. Wśród cech młodych użytkowników cyberprzestrzeni, które narażają ich na to, by stali się ofiarami internetowych nadużyć, można wymienić:

- niedojrzałość w wymiarach: biologicznym, psychicznym, społecznym, kulturowym;
- skupianie uwagi na poznawaniu i rozumieniu świata;
- tendencję do bezkrytycznego i bezrefleksyjnego odbioru przekazów;
- znaczącą zdolność do przekraczania granicy pomiędzy fikcją a rzeczywistością;
- dużą otwartość w kontaktach w sieci oraz łatwowierność;
- skłonność do nieodpowiedzialnego kreowania cyberprzestrzeni (np. przez zamieszczanie niewłaściwych treści czy zmienianie tożsamości);
- nieświadomość co do zagrożeń wiążących się z nieodpowiednim użytkowaniem Internetu⁴².

Nie można nie zauważyć, że analizowanie „wyczynów” konkretnych patostreamerów mające miejsce na gruncie nauki jest formą ich promowania. Ponadto wpisuje się w nurt pedagogiki braku. Uzasadnieniem podjęcia tego zagadnienia jest jednak intencja uświadamiania zagrożenia, jakie stanowi omawiane zjawisko, i nagłaśniania tego faktu. Treści patostreamów przybliżono zatem jedynie ogólnie, bez przypisywania ich danym twórcom przekazów oraz bez podawania nazwisk lub pseudonimów tych autorów.

Dla patonadawców nie liczą się normy społeczne, tylko oglądalność (dozwolone jest wszystko, co może ją zwiększyć). Korzystają oni z zasady, że medialne treści negatywne przyciągają uwagę bardziej niż treści pozytywne i są lepiej od nich zapamiętywane⁴³.

Patostreaming propaguje treści szkodliwe dla prawidłowego rozwoju dziecięcych użytkowników Internetu, a niekiedy nawet niebezpieczne dla ich życia. Przekazy tego rodzaju upowszechniają nieprawidłowe wzorce zachowania, ukazując je jako pożądane (atrakcyjne, dające sławę i pieniądze). Z tego względu społeczność patoodbiorców angażuje się w internetowe relacje i przedstawiony w nich świat. W wyniku oglądania takich komunikatów pojawia się tendencja do naśladowania obserwowanych „bohaterów”, traktowanych jako idole. Z perspektywy dziecka bohaterem, z którym usiłuje się ono utożsamiać, nie jest postać dobra czy zła, lecz ważna – taka, od której wszystko zależy⁴⁴. Następuje modelowanie: zarówno przez osoby dorosłe będące organizatorami patostreamów, jak i przez rówieśników dziecięcych widzów, którzy zachęcają do rozpoczęcia oglądania, prezentując treści jako cenione w danej grupie rówieśniczej.

⁴¹ J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 108.

⁴² Tamże, s. 110–111.

⁴³ B. Reeves, C. Nass, *Media i ludzie*, przeł. H. Szczerkowska, Warszawa 2000, za: A. Żejmo, *O medialnej kreacji świata i kondycji społeczeństwa informacyjnego*, w: *Materiały Krakowskiej Konferencji Młodych Uczonych 2007. Kraków, 20–22 września 2007*, Kraków 2007, s. 585.

⁴⁴ A. Grzywacka, P. Kowolik, *Pozytywne i negatywne oddziaływanie telewizji na dzieci – wymiar pedagogiczny*, „Nauczyciel i Szkoła” 2002, nr 3/4, s. 33.

Oprócz presji grupy, do zainteresowania dzieci patologicznymi transmisjami przyczynia się fakt, że stanowią one tabu – wykraczające poza normy moralne, społeczne i prawne. Zwłaszcza podejmowanie przez patostreamerów ryzyka wejścia w konflikt z prawem młodzi odbiorcy postrzegają jako przyciągający przejaw odwagi. W odniesieniu do dzieci, które wśród rówieśników stają się „pionierami” śledzenia patostreamingu, jako powód takiej postawy można wskazać chęć wyróżniania się i imponowania innym. Podłożem fascynacji tego typu treściami są najczęściej: niewystarczające zainteresowanie ze strony rodziców, brak ich wsparcia, niezrozumienie ze strony rówieśników, poczucie samotności i wyobcowania, poszukiwanie autorytetów, bunt przeciw zasadom obowiązującym w najbliższym środowisku dziecka⁴⁵.

Fakt, że serwisy streamingowe, chcąc ograniczyć rozpowszechnianie patoprzekazów wśród dzieci, oznaczają je jako treści dostępne jedynie dla osób pełnoletnich, nie rozwiązuje problemu. Publikacja takiego ograniczenia to dla dziecka niejednokrotnie większa zachęta, aby z materiałem się zapoznać, niż bariera, by go nie obejrzeć⁴⁶. Technicznie zaś taka „zapora” jest bardzo łatwa do obejścia: żeby uzyskać dostęp, wystarczy wpisać jako datę urodzenia dowolną sugerującą, że jest się osobą dorosłą⁴⁷.

Śledzenie patostreamów ma niekorzystny wpływ na rozwój psychiczny i społeczny nieletnich. Poniżej zostaną przedstawione najistotniejsze potencjalne konsekwencje.

Nadmierne „zanurzenie” w świecie wirtualnym w wymiarze ogólnym izoluje dziecko od rodziców i rodzeństwa. Zmniejsza się liczba rozmów w rodzinie, ograniczeniu ulega wspólne rodzinne spędzanie wolnego czasu. Skutkiem tego często jest dezintegracja rodziny, rozluźnienie wzajemnych więzi, oddalenie się od siebie domowników, którzy wiedzą o sobie coraz mniej. Zbyt duża aktywność medialna dziecka odbija się także na jego relacjach z rówieśnikami – odrywa od naturalnych zabaw z innymi dziećmi, zwłaszcza tych na świeżym powietrzu. Ofiarą padają również indywidualny rozwój i osobiste potrzeby dziecka. Następuje redukcja czasu przeznaczanego na naukę, rozwijanie zainteresowań, czytanie książek, korzystanie z kultury wysokiej, kształtowanie kompetencji społecznych, a nawet odpowiednia ilość snu⁴⁸.

Oglądanie przez dzieci patostreamingu jest zjawiskiem szczególnie problematycznym, ponieważ z zasady jest czymś sekretnym, co robi się w tajemnicy przed

---

⁴⁵ J. Hertel, *Czym są patostreamy?...*; J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 111.

⁴⁶ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis...*, s. 52.

⁴⁷ M. Jas, *Patostreaming...*, s. 177–178.

⁴⁸ S. Juszczyk, *Przekazy medialne a czas wolny dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, w: *Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna w sytuacji zmiany społecznej, kulturowej i oświatowej. Studia – rozprawy – praktyka*, pod red. S. Juszczyka, M. Kisiela i A. Budniak, Katowice 2011, s. 218; A. Kruszewska, *Mass media i edukacja*, w: *Aktualne otázky prirodovedno-technických predmetov a prierezo-výchtém v primárnej edukácii*, red. J. Kancír, Prešov 2014, s. 175; P. Migala, *Wpływ telewizyjnych obrazów przemocy na agresywność dzieci*, „Nauczyciel i Szkoła” 2004, nr 3–4(24–25), s. 162; T.W. Gierat, *Pedagogiczne aspekty uczestnictwa młodzieży w kulturze masowej*, w: *Sociální pedagogika v kontextu životních etap člověka*, red. M. Bargeljr, E. Janigova, E. Jarosz, M. Jůzl, Brno 2013, s. 235–236.

dorosłymi – samotnie we własnym pokoju (często nocami) lub w towarzystwie jedynie rówieśników. Z powodu tej sytuacji rodzic nie ma możliwości sprawowania funkcji wychowawczej wobec dziecka w wymiarze, jakim jest udzielanie mu pomocy w zakresie interpretacji doświadczanych przez nie wydarzeń z pozycji osoby dorosłej. Dziecko nie powinno bowiem opierać się tylko na swojej niedojrzałej i ograniczonej ocenie poznawczej⁴⁹. Z tego względu można spotkać się z postulatem, by rodzice starali się jak najczęściej śledzić media wspólnie z dziećmi, zwłaszcza tymi młodszymi. Takie okoliczności umożliwiają opiekunom wyjaśnienie kwestii niezrozumiałych dla podopiecznych⁵⁰.

Dojrzałość poznawcza przejawia się w zdolności do refleksji nad własnym myśleniem. Powinien następować progres w odniesieniu do tego, w jaki sposób rozumiany jest proces poznania, natura dowodów wiedzy, jak również metody uzasadniania własnych przekonań. Patricia M. King i Karen Strohm Kitchener twierdzą, że proces rozwoju w tym zakresie przebiega w etapach: prerefleksyjnych, quasi-refleksyjnych oraz refleksyjnych.

- 1) etapy prerefleksyjne – towarzyszy im przekonanie o absolutnej pewności wiedzy;
- 2) etapy quasi-refleksyjne – właściwe im jest założenie, że elementem wiedzy jest niepewność oraz że jest ona kontekstowa;
- 3) etapy refleksyjne – wiążą się z przypuszczeniem, że nie istnieje ani jedno, ani stałe w czasie rozumienie świata⁵¹.

Osiągając ostatnie stadium, jednostka ma świadomość, iż jej system poznawczy jest ograniczony oraz że jest ona badaczem konstruującym wiedzę – osiągnięcie wiedzy jest rezultatem procesu racjonalnego badania, którego podstawą są różne interpretacje. Przeświadczenia uznawane są za słuszne na podstawie dowodów i argumentów, zaś wnioski przyjmowane są jako najbardziej kompletne, przekonujące albo prawdopodobne jedynie w danym czasie oraz na podstawie aktualnych danych⁵².

Kosztem poznawczym obserwowania patotreści może być formowanie nieprawdziwych przekonań o ludziach i świecie. Dokonując generalizacji, dziecko może zacząć odbierać ludzi jako złych, a świat jako niezrozumiały i niebezpieczny⁵³. W związku z tym mogą pojawić się nieufność wobec innych oraz obawa o własne życie. Także autopostrzeżenie może ulec zaburzeniu poprzez problemy z odnajdowaniem u siebie pozytywnych cech charakteru. Ponadto istnieje duże prawdopodobieństwo rozwinięcia się i cenięcia wyżej postawy życiowej „mieć” niż podejścia „być”⁵⁴.

⁴⁹ A. Ostaszewska, *Psychoterapia integratywna w podejściu chrześcijańskim*, Sopot 2015, s. 56, 57.

⁵⁰ S. Juszczak, *Przekazy medialne...*, s. 230.

⁵¹ A. Perkowska-Klejman, *Zastosowanie modelu osądzania refleksyjnego do oceny rozwoju intelektualnego dorosłych*, „Journal of Modern Science” 22(2014), nr 3, s. 439–440.

⁵² Tamże, s. 446.

⁵³ *Patotreści w Internecie...*, s. 26; *Przemoc transmitowana...*; P. Mięgała, *Wpływ telewizyjnych obrazów przemocy...*, s. 168.

⁵⁴ M. Łoś, *Skutki poziomu ekspozycji dzieci i młodzieży na przemoc w mediach oraz propozycje działań profilaktycznych*, w: *Uzależnienia behawioralne i zachowania problemowe młodzieży*.

Doświadczenia z obrazem medialnym są dla dziecka równoważne z doznaniem ze świata rzeczywistego⁵⁵. Wywołują u niego realne emocje (takie jak np. lęk, niepokój, obniżony nastrój, nadmierne pobudzenie⁵⁶), które mogą być zbyt trudne do przyjęcia. Psychika osamotnionego w takich okolicznościach dziecka wytwarza mechanizmy obronne⁵⁷. Jednym z nich może być desensytyzacja (odwrażliwienie) wobec obrazów przemocy i cierpienia⁵⁸. W konsekwencji nieletni internauta uczy się obojętnego podejścia do zła, utrwała stosunek do niego jedynie z pozycji nieangażującego się „widza”, który nie musi udzielać pomocy osobie poszkodowanej. Inną postawą może być przypisywanie winy za doświadczane zło jego ofierze oraz brak współczucia dla niej. Pojawia się wówczas myślenie typu: „zasłużył na to, bo jest taki beznadziejny”. Z czasem obserwowane w Internecie zachowania agresywne mogą być powielane przez dziecko jako sposób rozwiązywania własnych problemów, zaspokajania swoich potrzeb, a co gorsza – jako źródło przyjemności. Przyglądanie się przemocowym zachowaniom prezentowanym przez bohaterów medialnych wpływa bowiem na osłabienie hamulców wewnętrznych, czyli odhamowanie⁵⁹. Im dziecko jest starsze, tym częściej obserwowana na ekranie przemoc wywołuje agresję niż strach⁶⁰.

W toku rozwoju powinny zostać osiągnięte następujące cele stanowiące o dojrzałości emocjonalnej:

- istotna rola wewnętrznych źródeł emocji; emocjonalna niezależność od otoczenia (jego aprobaty lub dezaprobaty); możliwość realizowania swoich celów i podtrzymywania relacji niezależnie od nacisków ze strony środowiska;
- różnicowanie się emocji i ich integracja (różnorodne i bogate życie emocjonalne);
- przewaga uczuć wyższych (społecznych) nad niższymi (egoistycznymi)⁶¹;
- stabilność emocji oraz powstawanie trwałych emocjonalnych ustosunkowań względem określonych obiektów;
- wysoka samokontrola emocjonalna (świadomość emocji, dostosowywanie ich ekspresji do wymagań społecznych, niski wpływ emocji na działanie i funkcjonowanie poznawcze);
- brak agresji oraz poczucia niskiej wartości;

Teoria, diagnoza, profilaktyka, terapia, pod red. J. Jarczyńskiej, Bydgoszcz 2014, s. 54; T.W. Gierat, *Pedagogiczne aspekty...*, s. 238.

⁵⁵ B. Reeves, C. Nass, *Media i ludzie*, za: A. Żejmo, *O medialnej kreacji świata...*, s. 584.

⁵⁶ *Patotreści w Internecie...*, s. 26.

⁵⁷ A. Ostaszewska, *Psychoterapia integratywna...*, s. 57.

⁵⁸ *Patotreści w Internecie...*, s. 26.

⁵⁹ M. Łoś, *Skutki poziomu ekspozycji dzieci i młodzieży na przemoc...*, s. 52.

⁶⁰ J. Dolińska, *Środki masowego przekazu a wychowanie dzieci i młodzieży*, w: portal edukacyjny Edux.pl [online], <http://www.edukacja.edux.pl/p-15211-srodki-masowego-przekazu-a-wychowanie-dzieci.php>.

⁶¹ Uczucia wyższe (np. przyjaźń, miłość, wstydlivość, obowiązkowość, sprawiedliwość, odpowiedzialność, uczucia rodzinne, humanitarne, estetyczne, współczucie, poczucie humoru, zadowolenie z prawdy albo cierpienie z powodu kłamstwa i krzywdzenia innych) wspomagają nawiązywanie głębszych relacji z innymi ludźmi. Uczucia niższe (np. nienawiść, gniew, zazdrość, zawiść) mają niekorzystny wpływ na inicjowanie oraz podtrzymywanie głębszych relacji interpersonalnych – M. Ratajczak, *Osobowość dys socjalna w świetle prawa karnego. Wybrane zagadnienia*, Poznań 2019, s. 46 [rozprawa doktorska].

- odpowiedzialna aktywność w sferze seksualnej (zintegrowane życie uczuciowe i seksualne);
- zdolność przystosowania się do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez kształtowanie zrozumienia, tolerancji oraz empatii;
- zainteresowanie rozwojem osobowości w kierunku uczuć altruistycznych⁶².

Zaburzeniami rozwojowymi w sferze emocjonalnej, które mogą pojawić się wskutek kontaktu z patotreściami, są m.in.: labilność emocjonalna, obniżona samokontrola, deficyt uczuć wyższych, niezdolność do empatii.

Funkcja wychowawcza dorosłego opiekuna powinna skupiać się m.in. na towarzyszeniu dziecku w jego rozwoju moralnym: formowaniu się sumienia, tworzeniu przez dziecko adekwatnych ocen moralnych, wypracowywaniu umiejętności dokonywania właściwych wyborów (wybierania dobra). „Sekretne” oglądanie przekazów patostreamingowych w sposób jaskrawy prowadzi do nieprawidłowości w tym zakresie. Rodzic nie ma możliwości współuczestniczenia w procesie interpretowania obserwowanych przez dziecko zachowań patologicznych w kategoriach etycznych. Trzeba bowiem zauważyć, że nawet młodzi ludzie będący już w okresie dojrzewania nie mają jeszcze całkowicie ukształtowanej hierarchii wartości, a co za tym idzie, nie potrafią obiektywnie odróżnić dobra od zła⁶³.

W ujęciu Lawrence’a Kohlberga rozwój moralny realizuje się poprzez trzy poziomy. Punktem wyjścia jest egocentryzm, w którym jednostka kieruje się hedonizmem i regułą wzajemności (najpierw zasada „oko za oko”, potem „przysługa za przysługę”). Dobrem jest dla niej to, co służy dobru własnemu, a zemsta jest czymś naturalnym (jest to faza rozwojowa większości dzieci poniżej 9. roku życia, a także niektórych dorastających oraz wielu dorosłych przestępców). Na drugim poziomie osoba zostaje uspołeczniona i uznaje istnienie dobra wspólnego. Bycie dobrym oznacza okazywanie zainteresowania i troski o innych. Przy ocenie czynu brane są pod uwagę nie tylko czyjeś intencje, ale też standardy zewnętrzne: obyczaj, prawo, normy religijne. W swoim postępowaniu jednostka odwołuje się do własnego sumienia (jest to faza większości osób dorastających i dorosłych). Na trzecim poziomie sądy moralne wynikają z własnych zasad, stanowią uwewnętrzniony system wartości etycznych. Osoba jest w stanie dawać, nie oczekując wzajemności. Realizuje swoją moralność poprzez służenie innym i poświęcanie się dla ich dobra. Dalszy rozwój polega na pogłębianiu harmonii pomiędzy systemem wartości a zachowaniem, która jest niezależna od warunków, nacisków społecznych oraz presji ego (jest to faza osiągnięta przez niewielki odsetek populacji)⁶⁴.

Następstwami kontaktu z patostreamingiem manifestującymi się w sferze moralnej mogą być m.in.: rozumienie pojęcia dobra jako jedynie braku zła, a nie aktywnej postawy na rzecz innych; postrzeganie wartości życia ludzkiego nie

⁶² Tamże, s. 45–46.

⁶³ W. Kułaga, *Transmisja patologii społecznych...*, s. 74.

⁶⁴ P. Socha, *Stadialny rozwój sądów moralnych w koncepcji Lawrence’a Kohlberga. Przegląd i ocena głównych tez*, w: *Duchowy rozwój człowieka. Fazy życia, osobowość, wiara, religijność*, pod red. P. Sochy, Kraków 2000, s. 152–158.

jako tej samej dla wszystkich, lecz zależnej od cech osób⁶⁵; zanik poczucia winy przy własnych zachowaniach agresywnych⁶⁶; odbieranie wyrządzenia krzywdy innym jako czegoś uzasadnionego; uznawanie transmitowania patoprzekazów za dobry sposób zarabiania na życie.

Wśród negatywnych konsekwencji zetknięcia się dzieci z patotreściami może pojawić się też przedwczesna inicjacja seksualna oraz niewłaściwe, pozbawione szacunku i oderwane od sfery uczuciowej podejście do relacji intymnych⁶⁷. Inne potencjalne skutki to: wchodzenie w relacje niebezpieczne dla dzieci, podejmowanie zachowań szkodliwych dla zdrowia, popadnięcie w uzależnienie od kontaktu z tego rodzaju materiałami, włączenie do języka wulgaryzmów czy wreszcie, w wyniku otrzymywania skrzywionego obrazu relacji społecznych, przyjmowanie postawy pełnej pogardy i agresji wobec innych⁶⁸.

Finalnie śledzenie patostreamingowych komunikatów może przyczyniać się do kształtowania się zaburzeń zachowania, a potem osobowości, w tym osobowości dyssocjalnej (antyspołecznego zaburzenia osobowości). Towarzyszą jej następujące kryteria diagnostyczne:

- egocentryzm;
- poczucie własnej wartości wynikające z osiągniętych osobistych korzyści, władzy lub przyjemności;
- ustalanie celów oparte na dążeniu do osobistego zadowolenia; brak prospołecznych wewnętrznych standardów;
- brak empatii; bezwzględne nieliczenie się z uczuciami innych, brak troski o potrzeby, problemy lub cierpienia innych;
- silna i utrwalona postawa nieodpowiedzialności (np. w pracy zawodowej, zobowiązaniach finansowych) oraz lekceważenia społecznych norm, reguł i powinności; nieumiejętność podporządkowania się tym normom, przejawiająca się wielokrotnie zachowaniami niezgodnymi z prawem lub daną kulturą;
- brak poszanowania dla porozumień i obietnic;
- niezdolność do utrzymywania trwałych związków z innymi (choć nie występują trudności w ich nawiązywaniu), w tym do stworzenia obustronnie intymnych relacji, gdyż podstawowym nastawieniem podczas nawiązywania relacji jest chęć wykorzystania drugiej osoby;
- korzystanie z dominacji lub zastraszania w celu kontrolowania innych;
- częste stosowanie podstępów do wpływania na innych;
- posługiwanie się uwodzeniem, wdziękiem, elokwencją lub przymusem do osiągnięcia własnych celów;
- bardzo niska tolerancja frustracji i niski próg wyzwalania agresji, w tym zachowań gwałtownych (częsty udział w bójkach lub napaściach);
- uporczywe lub częste gniewne uczucia; złość albo drażliwość w reakcji na drobne urazy i zniewagi; złośliwe, mściwe zachowanie;

⁶⁵ M. Łoś, *Skutki poziomu ekspozycji dzieci i młodzieży na przemoc...*, s. 54.

⁶⁶ T.W. Gierat, *Pedagogiczne aspekty...*, s. 239.

⁶⁷ Tamże, s. 238.

⁶⁸ *Przemoc transmitowana...; Patostreamy – szkodliwe zjawisko...*; J. Daszykowska-Tobiasz, *Pathological streaming...*, s. 112.

- impulsywność i niezdolność do planowania; działanie pod wpływem chwili w odpowiedzi na momentalne bodźce; aktywność tymczasowa, bez planu lub uwzględnienia wyników; trudności z ustalaniem i realizacją planów;
- brak umiejętności wykorzystywania doświadczeń, a w szczególności doświadczanych kar;
- niemożność przeżywania poczucia winy, wyrażająca się obojętnością bądź racjonalizacją ranienia, znęcania się, szkodzenia albo okradania innych ludzi (negatywnego lub szkodliwego wpływu własnych działań na innych);
- wyraźna skłonność do obwiniania innych lub wysuwania pozornie zasadnych racjonalizacji zachowań, które skutkują konfliktami z otoczeniem;
- powtarzające się kłamstwa i oszukiwanie innych dla zysku lub przyjemności; nieuczciwe i fałszywe przedstawianie siebie bądź wydarzeń, aby wypaść w dobrym świetle;
- beztrojski brak szacunku dla bezpieczeństwa własnego czy innych; angażowanie się w niebezpieczne, ryzykowne i potencjalnie szkodliwe działania, niepotrzebnie i bez względu na konsekwencje;
- skłonność do odczuwania nudy i bezmyślne inicjowanie działań przeciwdziałających znudzeniu⁶⁹.

Rolą dorosłych opiekunów w profilaktyce omawianego problemu jest uświadomienie, że szkoda cennego czasu życia człowieka na zajmowanie się rzeczami bezwartościowymi, a tym bardziej szkodliwymi. Wprawdzie sposób doświadczania upływu czasu przez dzieci i przez dorosłych różni się (dzieciom często czas się „dłuży”, a aktywnym dorosłym zazwyczaj go brakuje), to warto uczyć swoich podopiecznych, że ponosimy odpowiedzialność za to, jak go wykorzystujemy: czy do działań konstruktywnych, czy do destrukcyjnych.

Koniecznym instytucjonalnym działaniem profilaktycznym wydaje się prowadzenie dwutorowej edukacji medialnej. W pierwszym rzędzie wobec dzieci, aby były zdolne do świadomego, refleksyjnego i krytycznego odbioru mediów, do wartościowania ich treści oraz odrzucania przekazów dla nich niebezpiecznych⁷⁰. Z drugiej strony natomiast szkolenia potrzebują rodzice, by być w stanie nadążać za bieżącymi zjawiskami i trendami w mediach (szczególnie internetowych), a przez to wiedzieć, czym żyją ich dzieci. Ponadto opiekunowie powinni zyskać umiejętność rozmowy z podopiecznymi o płynących dla nich potencjalnych skutkach cyberzagrożeń w wymiarach: psychicznym, fizycznym, społecznym, ekonomicznym i prawnym. Jeszcze jedną istotną kwestią jest posiadanie przez rodziców kompetencji ukazywania dzieciom wartościowych sposobów korzystania z Internetu, wpływających na ich prawidłowy rozwój⁷¹.

---

⁶⁹ W. Rybicka, *Osobowość dyssocjalna, czyli antyspołeczne zaburzenie osobowości*, w: portal Medycyna Praktyczna [online], https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/zaburzenia_osobowosci/77208,osobowosc-dyssocjalna-czyli-antyspoeczne-zaburzenie-osobowosci; A. Jakubik, *Diagnostyka osobowości dyssocjalnej*, „Studia Psychologica” 2005, nr 6, s. 241; *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-5*, Arlington 2013, s. 764–765.

⁷⁰ S. Polcyn, *Wyzwania dla edukacji medialnej...*, s. 4, 5.

⁷¹ Tamże, s. 8.

Wreszcie najważniejszy czynnik profilaktyczny to stworzenie odpowiedniej więzi z dzieckiem, opierającej się na panującej w domu atmosferze miłości, bliskości, akceptacji, wzajemnego zaufania i szacunku, która to relacja ogranicza podatność na negatywne wpływy ze strony rówieśników⁷².

Podsumowanie

Patostreaming to transmitowanie w cyberprzestrzeni różnych form patologii społecznej: przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej, poniżania innych i okazywania im braku szacunku, zażywania substancji psychoaktywnych, stosowania słów wulgarnych i gróźb karalnych, wandalizmu, ekshibicjonizmu w zakresie nawet najbardziej intymnych sfer życia.

Nagrania w formie shotów funkcjonują w Internecie na wielu kontach fanów poszczególnych patostreamerów, przez co owe kontrowersyjne treści są dostępne nawet pomimo tego, że niektórzy z patotwórców zakończyli już swoją działalność albo ich konta zostały zablokowane przez administratorów serwisów streamingowych. Skala, w jakiej patoprzekazy obecne są w cyberprzestrzeni, może powodować u dzieci odbiór nieprawidłowych zachowań jako powszechnych, a zatem zgodnych z normą oraz niewymagających jakiegokolwiek reakcji. Drugi czynnik wpływający na akceptację dla omawianych zachowań to fakt, że patonadawcy mają status celebrytów, którzy osiągają wysokie dochody oraz są zapraszani do mediów tradycyjnych, co jeszcze bardziej zwiększa ich rozpoznawalność i pozycję społeczną.

Kontakt z patotreściami ma destrukcyjny wpływ na dzieci i nastolatki: zaburza ich rozwój psychiczny i społeczny, powodując niepożądane następstwa w sferze poznawczej, emocjonalnej oraz moralnej.

Działania profilaktyczne powinny obejmować: edukację medialną dzieci i rodziców; budowanie relacji bliskości w domu; zainteresowanie rodziców tym, co dzieci robią w Internecie, i kontrolowanie odbieranych przez nie przekazów; pomoc w adekwatnej interpretacji obserwowanych wydarzeń; ostrzeganie o możliwych niebezpieczeństwach w cyberprzestrzeni oraz ich skutkach; rozmowy na temat konstruktywnych sposobów wykorzystywania wolnego czasu.

Przyczyna, dla której patostreaming cieszy się w Polsce aż tak dużą popularnością (większą niż w innych krajach), nie została dotąd ustalona, ponieważ brak jest badań w tym zakresie. Zdaniem piszącej te słowa jest to ciekawy aspekt dla przyszłej aktywności naukowców.

---

⁷² Tamże.

BIBLIOGRAFIA

- Angielczyk P.Z., *Homo crudelis w dobie Internetu*, „Parezja” [online] 2019, nr 2 (12), s. 48–64, <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/9375/1/Parezja_2_2019_P_Z_Angielczyk_Homo_crudelis_w_dobie_Internetu.pdf>, dostęp: 28.02.2022.
- Bek D., Popiołek M., *Patostreaming – charakterystyka i prawne aspekty zjawiska*, „Zarządzanie Mediami” 7(2019), nr 4, s. 247–262, <<https://www.ejournals.eu/pliki/art/15349/>>, dostęp: 28.02.2022.
- Borys M., *Zadymiarze Internetu i jedna zadymiara*, „Dwutygodnik.com” [online], Maj/2019, nr 255, <<https://www.dwutygodnik.com/artykul/8252-zadymiarze-internetu-i-jedna-zadymiara.html>>, dostęp: 26.02.2022.
- Daszykowska-Tobiasz J., *Pathological streaming and shots – contents analysis from the point of view of social pedagogy*, „Language: Codification – Competence – Communication” 2020, nr 1(2), s. 107–124, <<https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/1509/1/12.pdf>>, dostęp: 28.02.2022.
- Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-5*, wyd. 5, Arlington 2013.
- Dolińska J., *Środki masowego przekazu a wychowanie dzieci i młodzieży*, w: portal edukacyjny Edux.pl [online], 23 kwietnia 2012, <<http://www.edukacja.edux.pl/p-15211-srodki-masowego-przekazu-a-wychowanie-dzieci.php>>, dostęp: 15.06.2022.
- Garwol K., *Zawód celebryta? Cyberprzestrzeń płaszczyzną do uzyskiwania dochodów dzięki rozpoznawalności*, „Dydaktyka Informatyki” [online] 15(2020), s. 33–55, <<https://repozytorium.ur.edu.pl/bitstream/handle/item/5831/3%20garwol-zaw%c3%b3d%20celebryta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, dostęp: 28.02.2022.
- Gierat T.W., *Pedagogiczne aspekty uczestnictwa młodzieży w kulturze masowej*, w: *Sociální pedagogika v kontextu životních etap člověka*, red. M. Bargel jr, E. Janigova, E. Jarosz, M. Jůzl, Brno 2013, s. 235–242, <<https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/15150/pedagogiczne%20aspekty.pdf?sequence=1>>, dostęp: 15.06.2022.
- Grzywacka A., Kowolik P., *Pozytywne i negatywne oddziaływanie telewizji na dzieci – wymiar pedagogiczny*, „Nauczyciel i Szkoła” 2002, nr 3/4, s. 25–36, <https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/19963/1/Grzywacka_Pozytywne_i_negatywne_oddziaływanie.pdf>, dostęp: 15.06.2022.
- Hertel J., *Czym są patostreamy? Skąd wzięła się popularność patostreamingu w Polsce?*, w: *Morele* [online], 9 października 2021, <<https://scroll.morele.net/poradniki/czym-sa-patostreamy/>>, dostęp: 26.02.2022.
- Jak Kaj zaczął subskrybować kanał Królowej Śniegu*, „Kurier Nauczycielski” [online], <<https://www.kuriernauczycielski.pl/jak-kaj-zaczal-subskrybowac-kanal-krolowej-sniegu/>>, dostęp: 26.02.2022.
- Jakubik A., *Diagnostyka osobowości dyssocjalnej*, „Studia Psychologica” 2005, nr 6, s. 237–247, <https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Psychologica/Studia_Psychologica-r2006-t-n6/Studia_Psychologica-r2006-t-n6-s237-247/Studia_Psychologica-r2006-t-n6-s237-247.pdf>, dostęp: 14.06.2022.
- Jas M., *Patostreaming – ciemna strona internetu. Analiza zjawiska na wybranych przykładach*, „Media – Biznes – Kultura” [online] 2020, nr 1(8), s. 169–180, <<https://www.ejournals.eu/pliki/art/17098/>>, dostęp: 28.02.2022.
- Juszczak S., *Przekazy medialne a czas wolny dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, w: *Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna w sytuacji zmiany społecznej, kulturowej i oświatowej*. *Studia – rozprawy – praktyka*, pod red. S. Juszczaka, M. Kisiela i A. Budniak, Katowice 2011, s. 215–233, <https://kis.ukf.sk/epcfiles/93DF7B98F7784223A885A5B4FF02920B/Pedagogika_przedszkolna_i_wczesnoszkolna.pdf#page=215>, dostęp: 15.06.2022.
- Kruszewska A., *Mass media i edukacja*, w: *Aktuálne otázky prírodovedno-technických predmetov a prierezových tém v primárnej edukácii*, red. J. Kancír, Prešov 2014, s. 170–181, <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kancir1/subor/Kruszewska.pdf>>, dostęp: 15.06.2022.
- Kulaga W., *Transmisja patologii społecznych do internetu. Zagrożenia związane z medialną aktywnością patoinfluencerów, patostreamerów i patoużytkowników*, „Com.press” [online] 2022, nr 4(2), s. 70–88, <https://compress.edu.pl/e-wydania?task=callelement&format=rav&item_id=185&element=97b965dd-6fdf-42f3-a505-9a51a9d5959a&method=download>, dostęp: 28.02.2022.

- Łoś M., *Skutki poziomu ekspozycji dzieci i młodzieży na przemoc w mediach oraz propozycje działań profilaktycznych*, w: *Uzależnienia behawioralne i zachowania problemowe młodzieżowe. Teoria, diagnoza, profilaktyka, terapia*, pod red. J. Jarczyńskiej, Bydgoszcz 2014, s. 48–65, <<https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/15138/skutki%20poziomu.pdf?sequence=1>>, dostęp: 15.06.2022.
- Migała P., *Wpływ telewizyjnych obrazów przemocy na agresywność dzieci*, „Nauczyciel i Szkoła” 2004, nr 3–4(24–25), s. 158–170, <[https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Nauczyciel_i_Szkola/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t3_4_\(24_25\)/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t3_4_\(24_25\)-s158-170/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t3_4_\(24_25\)-s158-170.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Nauczyciel_i_Szkola/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t3_4_(24_25)/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t3_4_(24_25)-s158-170/Nauczyciel_i_Szkola-r2004-t3_4_(24_25)-s158-170.pdf)>, dostęp: 15.06.2022.
- Ostaszewska A., *Psychoterapia integratywna w podejściu chrześcijańskim*, Sopot 2015.
- Patostreamy – szkodliwe zjawisko w sieci*, w: *Nauka. To lubię* [online], 20 września 2021, <<https://naukatolubie.pl/patostreamy/>>, dostęp: 26.02.2022.
- Patotresci w Internecie. Raport o problemie*, Warszawa 2019, <<https://fdds.pl/Resources/Persistent/a/9/d/3/a9d3f60edf0bfabffe0276837d9fca36a1574f0d/fdds-raport-patotresc-www.pdf>>, dostęp: 20.06.2022.
- Perkowska-Klejman A., *Zastosowanie modelu osądzania refleksyjnego do oceny rozwoju intelektualnego dorosłych*, „Journal of Modern Science” 22(2014), nr 3, s. 439–455, <<https://www.jomswsge.com/pdf-83587-19105?filename=Zastosowanie%20modelu.pdf>>, dostęp: 11.07.2022.
- Polcyn S., *Wyzwania dla edukacji medialnej w kontekście destrukcyjnego fenomenu patostreamów*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” [online] 575(2018), nr 10, s. 3–10, <<https://problemyopiekunczo-wychowaw.pl/resources/html/article/details?id=186464>>, dostęp: 28.02.2022.
- Przemoc transmitowana w sieci*, „Kurier Nauczycielski” [online], <<https://www.kuriernauczycielski.pl/przemoc-transmitowana-w-sieci/>>, dostęp: 26.02.2022.
- Ratajczak M., *Osobowość dyssocjalna w świetle prawa karnego. Wybrane zagadnienia*, Poznań 2019 [rozprawa doktorska], <<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/25272/1/nagranie%20na%20t%C4%99%20sam%C4%85%20p%C5%82yt%C4%99%20CD.pdf>>, dostęp: 14.06.2022.
- Reeves B., Nass C., *Media i ludzie*, przeł. H. Szczerkowska, Warszawa 2000.
- Rybicka W., *Osobowość dyssocjalna, czyli antyspołeczne zaburzenie osobowości*, w: portal „Medycyna Praktyczna” [online], <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/zaburzenia_osobowosci/77208,osobowosc-dyssocjalna-czyli-antyspoleczne-zaburzenie-osobowosci>, dostęp: 14.06.2022.
- Socha P., *Stadialny rozwój sądów moralnych w koncepcji Lawrence’a Kohlberga. Przegląd i ocena głównych tez*, w: *Duchowy rozwój człowieka. Fazy życia, osobowość, wiara, religijność*, pod red. P. Sochy, Kraków 2000, s. 145–164.
- Szmidt K. J., *Pedagogika pozytywna: twórczość – zdolności – mądrość zespolone*, w: *Zasoby twórcze człowieka. Wprowadzenie do pedagogiki pozytywnej*, pod red. K.J. Szmidta, M. Modrzejewskiej-Świgulskiej, Łódź 2016, s. 13–40.
- Żejmo A., *O medialnej kreacji świata i kondycji społeczeństwa informacyjnego*, w: *Materiały Krakowskiej Konferencji Młodych Uczonych 2007. Kraków, 20–22 września 2007*, Kraków 2007, s. 583–589.
- Żejmo A., *Społeczny potencjał Internetu w świetle dokumentów Kościoła katolickiego poświęconych mediom*, w: *(Kon)teksty kultury medialnej. Analizy i interpretacje*, t. 1, pod red. M. Sokołowskiego, Olsztyn 2007, s. 379–386.
- Żejmo A., *Wirtualne podróże osoby ludzkiej. Internet jako przestrzeń rozwoju człowieka*, w: *Homo creator czy homo ludens? Twórcy – internauci – podróżnicy*, pod red. W. Muszyńskiego i M. Sokołowskiego, Toruń 2008, s. 147–153.

**MEDIA IMAGE OF DEMORALIZATION. PATHOSTREAMING
AS A PSYCHOPEDAGOGICAL PROBLEM**

SUMMARY

The subject of the work is the phenomenon of pathostreaming. Its essence, Polish specificity and repercussions from the perspective of psychopedagogy were presented. Possible preventive measures were also discussed. In order to provide a summary of the findings so far in the above-mentioned scope, the method of desk research was used, through which the literature on the related issues was reviewed.

KEYWORDS: pathostreaming, demoralization, social deviations, psychopedagogy

